

Elverumfullmaktens politiske rolle

Av Johan Scharffenberg.

En skreven forfatning, en «grunnlov», vil aldri kunne forutse enhver mulighet som kan inntreffe i en stats liv. Selv under ellers normale forhold kan det utvikle seg en uskreven sedvanerett (f. eks. vår parlamentariske statsskikk fra 1884 i strid med grunnlovens § 12 «Kongen velger selv et råd»), og under abnorme forhold som krig kan det for å redde statens eksistens bli nødvendig å treffe avgjørelser som mangler hjemmel i grunnloven eller endog er grunnlovsbrudd. Utøverne av statsmakten henviser da til *den konstitusjonelle nødrett*. De påtar seg et stort ansvar, og når forholdene igjen blir normale, vil det bero på det endelige utfall om de får ros eller ris.

Stortingets sammentreden på Hamar 9. april var lovlig i kraft av grunnlovens § 68 som da ble brukt for første gang, men flytningen til Elverum som ikke er «kjøpstad», stred mot paragrafens ordlyd.

Lang viktigere var selvfølgelig vedtaket om å delegerer Stortingets funksjoner til den utøvende makt.

Møtet på Elverum ble holdt i tiden kl. 21.40 til 22.25. Koht rakk ikke frem før møtet var over, Nygaardsvold, Lie, Wold og formodentlig alle de andre statsråder var tilstede.

Et av de første spørsmål presidenten Hambro tok opp, var en «generalfullmakt» til regjeringen. Det er ikke på det rene om han på forhånd hadde drøftet dette med presidentskapet eller regjeringen. Trygve Lie skriver («Leve eller dø» s. 124) at Hambro fremsatte «uten å ha et skrevet ord foran seg og uten å nøle ett sekund sitt forslag til den berømte Elverums-fullmakt». Dens ordlyd var:

«Stortinget bemyndiger Regjeringen til, inntil det tidspunkt kommer da Regjeringen og Stortingets presidentskap etter konferanse innkaller Stortinget til neste ordinære møte, å vareta rikets interesser og treffe de avgjørelser og beføyelser på Stortingets og Regjeringens vegne, som må anses for påkrevet av hensyn til landets sikkerhet og fremtid».

Lie finner med rette ordene «Regjeringens vegne» overflødige.

Kanskje burde fullmakten vært gitt til Kongen, «i eller utenfor rikets grenser» og med tillatelse for Kongen til å «opholde sig udenfor Riget læn-

gere end sex Maaneder ad gangen» (grunnlovens § 11 som enkelte drog frem under okkupasjonen).

Representanten Førre sa: Jeg vil spørre hvilken hjemmel man har i Grunnloven for en sådan beslutning. Jeg går ut fra at den er der, men jeg vil spørre hvilken paragraf det er.

Stray: Det gir seg av seg selv, for vi har en bestemmelse om at Regjeringen kan gi provisoriske anordninger i det tilfelle Stortinget ikke er samlet. Det er den samme fullmakt vi gir nå.

Førre: Hvis regjeringen har den fullmakt, behøver den ikke få en ny.

Strays henvisning til grunnlovens § 17 var uholdbar.

Getz sa: Fullmakten ligger i situasjonen, vi kan ikke granske etter paragrafer.

Denne uttalelse fant Hambro «helt riktig».

Uten votering ble fullmakten ansett som enstemmig vedtatt.

Den ble senere med urette tolket som en tillits-erklæring til regjeringen Nygaardsvold, men allerede på Elverum var forutsetningen at regjeringen skulle bli supplert med representanter for de tre andre partier, i England ble regjeringens sammensetning endret, Koht og Ljungberg fikk avskjed. *Fullmakten gjaldt enhver av Kongen lovlig utnevnt regjering.*

Under de bedrøvelige riksrådsforhandlinger

«Bestefar, vi skal ha historie-tentamen imorgen. Kan ikke du høre meg i hva Arbeiderpartiet gjorde for Norge fra 1935 til 1945?»

(— Med kompliment til «The New Yorker».)

juni-september 1940 forlangte tyskerne at Stortinget skulle trede sammen bl. a. for å tilbakekalle Elverumfullmakten, og desverre forpliktet presidentskapet seg til å skaffe flertallet for et slikt vedtak. Fullmakten ble altså dengang ansett som en *realitet*.

I en erklæring av 25. juni 1942 uttalte 11 høyesterettsdommere at det i 1936 valgte storting «ikke kan sammenkaldes etter valgperiodens utløp, hverken som ordentligt eller overordentligt storting. Dets myndighet er definitivt ophørt, og det kan ikke i kraft av konstitusjonell nødrett gjenopstå som statsmakt».

Mot denne oppfatning fremholdt Hambro («Historisk Supplement» s. 123) i 1942:

«Intet Storting kan gi en fullmakt som varer utover dets funksjonstid. Bortfaller Stortinget, bortfaller fullmakten og må i tilfelle bekreftes eller gives påny av et nytt Storting. Den fullmakt ministeriet Nygaardsvold fikk av Stortinget den 9. april 1940, og som danner selve grunnlaget for alle senere regjeringshandlinger, har alene gyldighet såfremt man erkjenner at Stortinget er eksisterende».

Efter frigjøringen 1945 trådte jo også det i 1936 valgte storting sammen.

Når det blev ansett som eksisterende under hele okkupasjonen, var også fullmakten gjeldende.

Et helt annet spørsmål er om vedtaket var *nødvendig*.

Professor *Johs. Andenæs* har («Statsforfatningen i Norge» s. 35) uttalt at «denne overdragelse av hele Stortingets myndighet kan bare forsvares på grunn av den ekstraordinære situasjon, den ligger langt utenfor det Stortinget kunne beslutte under normale forhold. —

På den annen side var fullmakten heller ikke strengt nødvendig. Konge og regjering var de statsorganer som hadde mulighet for å fortsette kampen for rikets nasjonale uavhengighet og demokratiske forfatning. At de gjorde dette var fullt ut i forfatningens ånd og ville ha vært det også om det ikke hadde vært tid eller anledning til å få noen fullmakt fra Stortinget. Men at fullmakten ble gitt, betydde naturligvis både rettslig og enda mer politisk en styrkelse av Kongens og Regjeringens stilling».

Trygve Lie skriver om Hambro: «Med Elverumfullmakten har han reist seg et monument som vil stå i Norges historie i tidene som kommer». Lie må ha ansett fullmakten som politisk verdifull.

Borgerne i det okkuperte Norge hadde hverken plikt til eller mulighet for å adlyde bestemmelser som eksilregjeringen utstedte i kraft av fullmakten. Men den styrket regjeringens autoritet overfor norske borgere utenfor rikets grenser og overfor de nøytrale og de allierte regjeringer. Derfor er det rimelig å anse *Elverumfullmakten* som en *politisk realitet*.

Om smak, behag, møbler og arkitekter

Av Toralf Sætre.

Smak og behag diskuterer man ikke og særlig ikke når det gjelder møbler, arkitektur eller brukskunst. Det er emner mer brannfarlige for selskaps-freden enn en overforsikret bygning i nedgangstider.

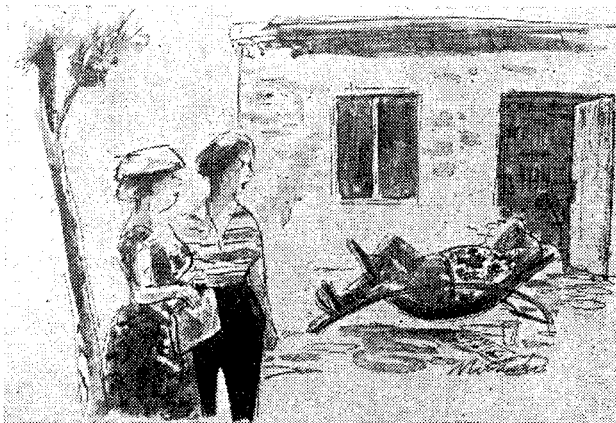
Uttrykket brukes da også som det finale punktum hvor diskusjonen avsluttes og partene fremdeles kan skilles som gode venner.

Vi har nå engang vår egen uforgripelige mening om både dette og hint. Pent — tolerabelt — uforståelig — stygt. Stort mer nyansert er vi vel sjelden i våre standpunkt når det gjelder møbler, arkitektur eller brukskunst.

Hvor iherdig man enn gir seg på «motivation research» — jakt i årsaksforholdene bak våre standpunkter på disse felter, så vender vi lik sirkelbuen ubønnhørlig tilbake til utgangspunktet: «Det er pent» og «Det er stygt» — fordi jeg *synes* det. Og det uansett hvor mange mer eller mindre faste stasjoner våre tanker stiger av ved, enten nå stasjonen heter: tradisjon, stil eller form. Vi blir forvirret, opp-

lever valgets kval, konsulterer nabo eller ekspert og blir mer forvirret. Men vi vil velge selv!

I et nr. av «Bonytt» for kort tid siden lanserte ar-

«Han har laget den selv, og siden har han ikke laget noe.»
(— «The New Yorker».)